

Interview met mevrouw M. van der Meer (1936) te Amsterdam op 11 september 2018, HV Hengelo, HJB

Kader: het Oral History project 'Sprekend Humanisme'.

Opdrachtgever: Het Humanistisch Historisch Centrum in samenwerking met het Humanistisch Verbond.

Uitvoerende: Het Humanistisch Historisch Centrum.

Doelgroep: mensen die in de periode vanaf de oprichting van het Humanistisch Verbond (1946) tot tien jaar erna (1956) lid zijn geworden van het Verbond en van een lokale HV gemeenschap.

Doel: inzicht te krijgen wat het lidmaatschap van een lokale HV gemeenschap inhield. Voorts inzicht krijgen in wat humanistische waarden zijn voor deze groep respondenten uit de begintijd van het Verbond.

Soort interview: levensloopinterview.

Interviewer: Monique Scheffer (HHC).

Onderwerpen: jeugd en opvoeding, doopsgezind, buitenkerkelijk, doopsgezinde zondagschool, 2^e WO, ondergedoken, arbeitseinsatz, provinciale staten, Eerste Kamer, PvdA, HV Hengelo, De ark, medeoprichtster HJB, FJG, HJB blad, kampeerweekeinden, dagtochten, huiskamerbijeenkomsten, zondagochtendbijeenkomsten, Wiarda Beckmanstichting, secretaris HV Hengelo, Boudewijn Nieuwenhuis, Jaap van Praag, Pols, Brandt Corstius, Garnt Stuiveling, Martin Stolk, Erik van Praag, Daan D'Angremont, Hans de Gans, Joop den Uyl, Max van der Stoel.

We zijn hier vandaag in Amsterdam, het is vandaag 11 september 2018, mijn naam is Monique Scheffer, ik ben de interviewer van dienst voor vandaag, ik heb de eer om vandaag mw. van der Meer (1936) een interview af te nemen in het kader van het project 'Sprekend Humanisme'. We hebben net al het een en ander voorgesproken, maar we beginnen altijd standaard met de volgende vraag.

I: #00:00:40-7# Kan je wat vertellen over je achtergrond?

Dus: uit wat voor een nest kom je? Wat deden jouw ouders? Heb je broers of zussen? Wat voor een opleiding heb je gevolgd? Je carrière en dat soort zaken?

B: #00:00:56-3# Mijn c.v.?

I: #00:00:57-9# Eigenlijk wel ja: gesproken c.v.

B: #00:00:57-9# Nou, ik ben geboren in Hengelo in Overijssel. Mijn ouders kwamen daar niet oorspronkelijk vandaan, maar hebben elkaar daar gevonden toen hun ouders daar gingen wonen.

I: #00:01:12-7# In welke tijd was dat?

B: #00:01:15-7# Dat was in de jaren '20.

I: #00:01:22-0# In de jaren '20.

B: #00:01:25-3# Mijn vader was van 1903 en mijn moeder van 1909.

I: #00:01:27-5# Ja.

B: #00:01:28-8# Dus in hun tienertijd hebben ze elkaar ontmoet.

I #0001:37-2# Mmm, interessant.

B #0001:29-0# En zijn daar gebleven. Mijn vader was onderwijzer en werkte..., zat toen op de Normaal School, zoals dat heette. Dat was een school waar alle knappe jongentjes zonder geld heen gingen.

I #0001:46-5# Ja.

B #0001:47-8# En mijn moeder werkte bij de telefooncentrale met van die doppen op je oren met van die snoertjes er aan.

I #0001:57-2# Jaja.

B #0001:58-5# Die moest natuurlijk stoppen toen er kinderen waren. Ik heb een broer en een zusje. Ik ben de oudste.

I #0002:05-3# Oké. En je gaf net aan, dat je moeder moest stoppen toen er kinderen kwamen. Ze hoefde niet te stoppen toen ze trouwde met je vader?

B #0002:14-2# Nee, ik geloof het niet. Was dat eigenlijk wel zo? Ik geloof dat ze inderdaad doorgewerkt heeft tot dat er kinderen kwamen. Maar de telefooncentrale was wel een overheidsinstantie, natuurlijk. Nou, ik weet het niet zeker, maar ik denk dat ze een tijdje doorgewerkt heeft. Ze is het heel veel later -toen wij allemaal allang de deur uit waren- is ze het weer gaan doen.

I: #00:02:41-8# Wat grappig.

B: #00:02:44-3# Dat vonden wij allemaal heel leuk.

I: #00:02:42-0# Ja, dat is zeker heel erg leuk. En ze heeft toen doorgewerkt tot aan haar pensioen?

B: #00:02:51-9# Nee, want ze is jong overleden. Ze was drieënzestig toen ze overleed.

I: #00:02:55-3# Och, wat jammer. En jouw vader was onderwijzer. Je vertelde mij net tijdens het voorbereidende gesprekje, dat jouw vader een doopsgezinde achtergrond heeft?

B: #00:03:10-0# Ja, zijn ouders waren doopsgezind. En hij was dus....maar hij deed daar nooit iets aan. Hij was eigenlijk allang van de kerk af.

I: #00:03:19-1# Maar was hij dan niet kerkelijk, of niet gelovig?

B: #00:03:19-3# Buitenkerkelijk.

I: #00:03:17-1# Buitenkerkelijk.

B: #00:03:20-8# Zo heet dat. Zo heet dat nog steeds.

I: #00:03:29-1# Maar je vertelde net: hij heeft je wel naar een zondagsschool gestuurd?

B: #00:03:27-4# Hij heeft mij en mijn zusje naar een zondagschool gestuurd, omdat hij vond dat het tot je opvoeding behoorde om daar iets van te weten.

I: #00:03:38-1# Ja.

B: #00:03:39-5# En dan is de Doopsgezinde zondagsschool best een aardige, begrijpelijke vrij/ vrijzinnige.... Vrijzinnige is natuurlijk een dubbel woord natuurlijk. Maar goed een hele open kerk. En waar je ook natuurlijk niet gedoopt hoeft te worden en zo. Want dat zou hij nooit gedaan hebben. Hij zal altijd gevonden hebben, dat wij later zelf maar moesten beslissen. En toen ik....toen we twaalf waren toen....dat wil zeggen na de oorlog dus, hè. In de oorlog zijn wij ook nog een jaar ondergedoken geweest. Nou niet helemaal een jaar. Maar goed toen was er van dat alles niks.

I: #00:04:20-1# Dus jullie zijn in de oorlog ondergedoken geweest?

B: #00:04:28-8# Het laatste jaar van de oorlog.

I: #00:04:25-1# Het laatste jaar.

B: #00:04:25-1# Maar toen de oorlog afgelopen was, zijn wij naar de zondagsschool gegaan. En op je twaalfde houdt de zondagsschool op en dan ga je naar Catechismus. En ik weet nog dat de zondagschooljuffrouw een keer 's-avonds aan de deur kwam toen mijn ouders niet thuis waren, dus ik deed het luikje van de voordeur open en daar stond de juffrouw van de zondagschool: 'Wij hebben jullie alweer een tijdje niet gezien. Is er iets?' En toen zei ik: 'Juffrouw, ik geloof niet meer.' Daar moet ik achteraf ontzettend om lachen. Ik had het nooit uitgesproken. En mijn zusje, die was twee jaar jonger, en ik hadden het er nooit over gehad. Ik had nooit iets tegen mijn ouders gezegd. Alleen ik ging niet meer.

I: #00:05:12-9# Dat was gewoon wat je zelf voelde?

B: #00:05:17-6# Ja, kennelijk. Maar dat kwam er op dat moment uit en ook tot mijn eigen verrassing. Ik had er nooit....niet echt over nagedacht.

I: #00:05:14-1# Niet op de gedachte gekomen eerder, maar op dat moment wist je het eigenlijk?

B: #00:05:26-9# Ja, ja.

I: #00:05:28-2# Bijzonder. En toen was je twaalf jaar oud?

B: #00:05:29-8# Toen was ik twaalf.

I: #00:05:34-1# En dat speelt in welke periode?

B: #00:05:37-7# 1948.

I: #00:05:43-6# 1948.

B: #00:05:46-7# Ik ben van '36.

I: #00:05:37-1# Je bent van '36. Je gaf net aan, dat jouw gezin in de oorlog ondergedoken heeft gezeten. Mag ik vragen waarom?

B: #00:06:00-3# Omdat mijn vader en oom.... Wij zaten met zijn negenen, mijn vader, mijn oom, mijn moeder en haar zus en de vijf kinderen die ze samen hadden. En mijn vader en mijn oom werden gezocht: ze moesten naar Duitsland.

I: #00:06:11-6# In verband met de Arbeitseinsatz?

B: #00:06:18-0# Ja.

I: #00:06:19-1# Dat is heel heftig geweest. En mag ik vragen waar hebben jullie ondergedoken gezeten?

B: #00:06:29-8# In Weerselo.

I: #00:06:23-0# In Weerselo, dat is....?

B: #00:06:27-3# Achter Oldenzaal, dat is ook in Twente en aan de Duitse grens. Het was echt tientallen meters lopen en dan zaten we aan de Duitse grens.

I: #00:06:33-0# Echt om de hoek? Apart.

B: #00:06:36-1# Om de hoek bij de vijand. In een oude boerenschuur, die was afgekeurd, die stond leeg, want die had een lekkend dak en daar mochten de koeien dus niet meer staan, maar wij wel. Ja, heftig. Ik was de oudste van de vijf kinderen en trok meer op met volwassenen dan met de andere kinderen eigenlijk. Dus ik heb er wel veel van meegekregen. Ik was een beetje een vroegwijs kind, denk ik achteraf. Dus ja, ik moet zeggen dat wij ook wel eens bang zijn geweest. Maar wij konden buiten gaan staan en dan zagen wij -vooral in die tijd dat dus die Engelse vliegtuigen overkwamen die het Ruhrgebied bombardeerden- zagen wij het Ruhrgebied branden. Het was in de winter, het was kaal waardoor we een heel eind konden kijken en dan zagen we allemaal van die grote rode wolken. Dat waren branden. En toen stonden wij wel met zijn allen te huilen, want het waren wel mensen. Wij waren wel blij dat de Duitsers op hun kop kregen. Maar wij....nou ja wij hadden ook wel het gevoel van: "Daar wonen ook gewoon mensen. Die zullen dat ook niet zo leuk vinden." Maar we waren toch wel blij, dat daardoor de oorlog binnenkort afgelopen zou zijn. Dat heeft toen nog wel een flink aantal maanden geduurd. Hengelo is echt pas eind april, begin mei bevrijd.

I: #00:08:17-1# Pas op het allerlaatst is de bevrijding gekomen?

B: #00:08:25-0# Ja, wij hadden gehoord dat het zover was op een gegeven moment. Wij waren met de fiets natuurlijk. Wij gingen met versierde fietsen en allemaal oranje speldjes op -die hadden mijn moeder en tante natuurlijk allemaal bewaard-, gingen wij vrolijk en wel op de fiets richting Hengelo. Toen kwamen wij een paar boeren tegen en die vroegen: 'Waar gaan jullie heen?' En toen zeiden wij: 'Naar Hengelo, want Hengelo is bevrijd.' Toen zei hij: 'Maar dat is niet waar. Hier om de hoek staat een Duits kanon, een Duitse tank en die schiet jullie allemaal overhoop als je de hoek om komt.'

I: #00:08:54-5# Ongelofelijk, dat was even schrikken?

B: #00:09:00-0# Dus wij onmiddellijk weer terug. Dat heeft nog een paar maanden geduurd.

I: #00:09:06-3# Heeft het jaar waarin u ondergedoken heeft gezeten nog gevolgen

gehad voor uw schoolopleiding, voor uw studie?

B: #00:09:11-3# We konden geen van allen naar school, maar mijn vader was natuurlijk onderwijzer. Ik vond leren heerlijk. Ik vond het verrukkelijk, dat ik mijn vader helemaal voor mij zelf had. Nou ja, de andere kinderen ook wel een beetje natuurlijk. Maar mijn vader had dus groot succes bij mij, want ik wilde alles wel leren.

I: #00:09:27-1# Oké, dat is wel heel erg leuk omdat van je eigen vader....

B: #00:09:32-8# Ja, precies dat vond hij ook.

I: #00:09:33-5# Ja, dat geloof ik graag. Want ben je ooit begonnen ook bij je vader op school of zat je op een andere school?

B: #00:02:58-7# Nee, mijn vader heeft er altijd voor gezorgd, dat hij nooit op dezelfde school zat als wij. Niet alleen niet dezelfde klas, maar ook niet dezelfde school. Want hij zei: 'Dat is toch niet zuiver.'

I: #00:09:51-0# Gewoon geen belangenverstrengeling?

B: #00:09:55-6# Hij was als de dood dat hij ons anders zou behandelen. Hij was niet eens zozeer bang, dat hij ons zou voortrekken. Hij was bang, dat hij zo bang zou worden dat hij ons zou voortrekken, dat hij....

I: #00:10:14-8# Super streng zou worden?

B: #00:10:20-4# Ja, en dat vond ik ook heel goed.

I: #00:10:11-8# Zeker.

B: #00:10:14-2# Maar hij kende natuurlijk wel de onderwijzers die wij wel hadden. Want Hengelo was een kleine provinciestad waar iedereen iedereen kende. Dus de onderwijzers waar wij naar school gingen, die kende hij wel.

I: #00:10:29-5# Wat voor een school had hij voor jou en jouw broer en zus uitgezocht?

B: #00:10:31-5# Nou eh....wij hadden gewoon de lagere school om de hoek.

I: #00:10:39-4# Oké, wel zo praktisch.

B: #00:10:43-5# Ook de kleuterschool lag om de hoek. Dat was wel een gemengde school, daar zaten ook wel katholieke kindertjes op en ook in de straat woonden veel katholieke kindertjes. Half Hengelo was katholiek. Het was fiftyfifty.

I: #00:11:10-3# Ja, ik weet het.

B: #00:11:16-2# Ken je Twente?

I: #00:11:18-3# Nou mijn moeder komt uit de Achterhoek, maar uit het Noordelijke gedeeltelijk van de Achterhoek tegen Twente aan. Dus ik weet dat daar zeker in die periode vrij veel katholieken woonden.

B: #00:11:28-0# En toen naar de lagere school, dat was natuurlijk de openbare lagere school. En toen gingen de katholieke kindertjes uit de straat naar een andere lagere school.

I: #00:11:38-4# Die gingen naar een andere basisschool of lagere school?

B: #00:11:49-6# Die gingen naar de katholieke lagere school.

I: #00:11:48-7# Bewaar je nog bijzondere herinneringen aan jouw lagere schooltijd?

B: #00:11:48-7# Nou ik eh....wij zijn natuurlijk.... Toen ik in de derde zat toen waren we er niet en de school was er ook eigenlijk niet. En toen we terugkwamen was de school helemaal...hij stond er nog wel, hij was natuurlijk in gebruik genomen door de Duitsers. Daar kon je helemaal niet naar school gaan.

I #00:12:14-7# Oh, wat erg.

B: #00:12:16-9# We hebben een jaar in een kerk gezeten in de buurt. En daar was niet zoveel ruimte: ik ging halve dagen naar school. En de andere klassen gingen de andere halve dag naar school. Het was een beetje behelpen, maar we hadden wel les. Maar niet zoveel als oorspronkelijk de bedoeling was. En toen ben ik in de vierde klas....ben ik naar.... Na de vierde klas kon je naar de Opleidingsschool, dat was voor alle knappe kindertjes uit alle scholen. Als je die twee jaar daar volbracht dan hoefde je geen toelatingsexamen te doen voor de middelbare school. Dus van elke school een paar kinderen. Van mijn klas -een knappe klas eigenlijk- zijn er wel zes naar de Opleidingsschool gegaan.

I: #00:13:07-4# Waaronder jij?

B: #00:13:11-9# Waaronder ik. Ja, ik was het knapste kindje van de klas. En een jongetje waarvan ik nog altijd weet hoe die heet. Maar ik heb hem nooit meer teruggezien.

I: #00:13:22-5# En heet hij?

B: #00:13:19-0# Boudewijn Nieuwenhuis.

I: #00:13:23-7# Boudewijn Nieuwenhuis, mooie naam.

B: #00:13:30-1# Wij met zijn tweeën wisten altijd alles. Dat was zo leuk. Maar goed, ik had leuke vriendinnetjes op school. We deden ook veel samen. Met de straat deden we ook veel samen. Met zijn allen naar het zwembad, lopen natuurlijk. De Opleidingsschool was aan de andere kant van Hengelo, dat liep je gewoon. Dat was

toen....

I: #00:13:40-8# Heel normaal.

B: #00:13:43-3# Nu zou iedereen zeggen: 'Dat is wel ver hoor. Die kinderen moeten met de auto naar school.' Niemand had een auto en onze ouders hadden wel wat anders te doen. Dus we liepen twee keer heen en twee keer terug. Tussen de middag warm eten thuis en dan weer terug lopen drie kwartier. En de kinderen uit de omgeving -al die dorpjes om Hengelo heen- die kwamen op de fiets. Weer of geen weer, twintig kilometer, vijftig kilometer door weer en wind. Ook heel gewoon.

I: #00:14:20-1# En misschien ook wel gezonder.

B: #00:14:20-1# Ja, absoluut. Ik moet altijd zo lachen als ik dat gejeremieer hoor.

I: #00:14:21-7# Ja, dat ben ik helemaal met je eens, eigenlijk.

B: #00:14:27-1# Ja, als je dat gewend bent dan is dat ook wel prettig denk ik.

I: #00:14:34-7# Kijk je terug op een fijne jeugd?

B: #00:14:40-2# Jawel, jawel. Ik was verder ook heel actief naast de school. Ik deed Die school was heel zwaar, dat was echt stampen. We zaten echt allemaal tot 's-avonds laat nog huiswerk te doen, thuis. Ik denk eigenlijk een beetje teveel, dat is achteraf gepraat. Maar dat was echt heel hard werken. Daarna ging ik naar de HBS. Ik wilde heel graag naar het gymnasium, want mijn beste vriendinnetje ging ook naar het gymnasium. Maar mijn vader zei: 'Nee studeren zit er toch niet in voor ons soort mensen. En het is al heel mooi dat je naar de HBS mag.' We waren arm, het was een armoebaan vroeger onderwijzer, heel erg armoedig. Toen mijn vader met pensioen ging werd het ontzettend opgetrokken. Dat heeft 'ie net niet meer meegemaakt als onderwijzer, wel in zijn pensioen, gelukkig. Maar niet meer als onderwijzer. Het scheelde zoveel. Mijn vader was heel erg vaak ziek, heel ernstig ziek. En mijn broertje was heel erg ziek, die was heel erg gehandicapt geboren. Mijn broer was dus ernstig gehandicapt. Hij heeft eerst een jaar in het ziekenhuis in Hengelo gelegen. Daar konden ze hem niet helpen. Toen zijn mijn ouders met hem naar Rotterdam, naar Leiden, naar Utrecht gegaan. Hij heeft overal in het ziekenhuis gelegen, maar het werd niet vergoed. Want zei het Ziekenfonds: 'Er is toch een ziekenhuis in Hengelo.'

I: #00:16:58-0# Mmm.

B: #00:16:58-0# En ja dat was wel even anders dan later.

I: #00:17:08-1# Nou, nou.

B: #00:17:10-7# Ik heb dat verhaal weleens verteld in de Eerste Kamer, want ik deed in de Eerste Kamer Volksgezondheid. Ik heb de opheffing van het Ziekenfonds behandeld. Dus het was een mooi verhaal.

I: #00:17:27-2# Ja, ja.

B: #00:17:23-7# Maar goed: het was dus allemaal ontzettend arm. Mijn opa sprong wel eens een beetje bij, de vader van mijn moeder. Die was ook opgeklommen ook van helemaal niets bij de Spoorwegen tot behoorlijk hoog. Maar mijn vader zei: "Het is al heel mooi dat je naar de HBS mag, want het wordt ook eens tijd dat jullie ook eens wat inbrengen."

I: #00:17:54-3# Mmm.

B: #00:17:54-3# En daar had 'ie gelijk in. Dus ik heb niet tegengestribbeld, maar later was het natuurlijk heel erg jammer. Aan het eind van mijn HBS-tijd wilde ik ontzettend graag gaan studeren.

I: #00:18:03-3# Weet je nog wat je wilde gaan studeren?

B: #00:18:10-2# Ik wilde toen Nederlands studeren.

I: #00:18:03-9# Oké.

B: #00:18:03-9# Ik wilde eigenlijk Medicijnen studeren, maar toen bleek ik dus heel slecht in scheikunde en natuurkunde te zijn en ik dacht: "Dat is niet handig." En toen eh....moest het Nederlands zijn. Wat ik achteraf weet, wat ik had moeten studeren is rechten. Maar ik wist niet eens dat het vak bestond. Ik wist gewoon niet dat dat een vak was. Nooit over nagedacht. En toen had ik voor Nederlands Gymnasium moeten hebben. Ook nooit gehoord van een Colloquium Doctum of zo. Het was helemaal niet nodig geweest. Maar ik kreeg helemaal geen goeie informatie. Mijn moeder is nog op stap geweest, maar die heeft ook geen goeie informatie gekregen.

I: #00:18:51-8# Och.

B: #00:18:53-4# Dus ik moest dan als ik dat wilde privéles nemen twee jaar lang en dan Staatsexamen doen en dan kon ik gaan studeren.

I: #00:19:04-4# Nou, ja.

B: #00:19:06-1# Die twee jaar dat kon al helemaal niet.

I: #00:19:09-1# Nee, dat was te kostbaar.

B: #00:19:14-1# Dus eh.... en toen ben ik bij een boekwinkel gaan werken, een oude verlopen boekwinkel, die net was gekocht door een heel jong en vreselijk actief echtpaar. En die begonnen net en die moesten goed personeel hebben. We kwamen met zijn drieën binnen: iemand met HBS -ik dus- iemand van het Gymnasium en iemand van de MULO. En we hebben ons rot gewerkt drie jaar en toen ik daar wegging toen waren er tien keer zoveel mensen in dienst. Dat was ontzettend leuk, de zaak helemaal overeind helpen. Dat was ontzettend leuk.

I: #00:19:55-7# Dat is zeker heel erg leuk.

B: #00:20:01-2# Maar goed inmiddels had ik al bijbaantjes. En ook in mijn middelbare schooltijd: ik was doktersassistente bij de medische sportkeuring. Drie avonden in de week.

I: #00:19:59-5# Zo, dat is weer iets heel anders.

B: #00:20:04-4# Ja, onze overburen, waar mijn ouders veel mee omgingen, hij was arts en hij had een assistente nodig. En ik paste daar vaak op. En ze zeiden: "Is dat niks voor Marjan?" Vroegwijs kindje. Ik vond het enig. Ik vond heel erg leuk.

I: #00:20:23-1# Vroeg wijs, maar ook een duizendpootje als ik het zo hoor.

B: #00:20:20-7# Ja, ik vond alles leuk en dan kan je het ook. Dat is helemaal niet....ik bedoel zo geniaal was ik niet, denk ik.

I: #00:20:34-3# Nou....

B: #00:20:37-3# Waarschijnlijk ook wel, maar het was niet relevant. Maar ik vond het ontzettend leuk. Ik heb dus drie jaar bij die boekhandel gewerkt. Ik verdiende heel weinig, want alles moest in de zaak gestopt worden. Ze moesten nog groeien. En mijn moeder mopperde altijd, dat ik zo weinig verdiende. Ze zei: "Zoek toch een andere baan." Ze knipte van alles uit en ik wilde helemaal niet. Maar goed in een recalcitrante bui heb ik geschreven op een advertentie voor een baan in Amsterdam. En die kreeg ik ook.

I: #00:21:13-4# Geweldig en wat was het voor een baan?

B: #00:21:17-4# De bibliotheek van het wetenschappelijk bureau van de PvdA, de Wiardi Beckman Stichting.

I: #00:21:32-5# Geweldig.

B: #00:21:34-6# Ik was vanaf mijn dertiende in de gymnastiekvereniging actief. Waar ik mij heel ongelukkig voelde, omdat ik zo stijf als een plank was en dat was ook niet op te lossen. En daar kreeg ik geweldige minderwaardigheidscomplexen van. Ik was toch al heel verlegen van aard eigenlijk. Maar toen gingen ze met de kindergroepen gesprekken voeren en zo, toen heb ik mij onmiddellijk opgeworpen als notuliste. Op mijn dertiende.

I: #00:22:06-3# Op jouw dertiende al?

B: #00:22:14-5# Ja, maar ik dacht: 'Ik moet iets doen wat ik kan.' En dat kon ik wel.

I: #00:22:15-6# Voor het fysieke kwam het intellectuele in de plaats?

B: #00:22:25-3# Nee, niet in de plaats want ik moest natuurlijk wel meedoen.

I: #00:22:25-5# Oh, je moest wel meedoen?

B: #00:22:30-2# Ja, ja, nee vreselijk was dat. Met een gymnastiekleraar die heel minachtend was naar alle kinderen die niet goed mee konden. Maar dat was mijn eerste functie.

I: #00:22:41-7# Mag ik je even onderbreken? Was dat ook iets wat je vanuit huis had meegekregen? Waren jouw ouders ook zo actief?

B: #00:22:59-7# Mijn ouders waren natuurlijk actief bij het Humanistisch Verbond. Mijn vader werkte natuurlijk ontzettend hard: die gaf om zoveel mogelijk geld te verdienen, gaf hij op zeven scholen les.

I: #00:23:12-4# Op zeven scholen??

B: #00:23:17-0# Ja, hij deed dus ook....op zaterdagmiddag gaf hij bij de opleiding voor gezinsverzorgsters gaf hij maatschappijleer. En hij gaf aan het zevende en achtste leerjaar gaf hij ook een paar avonden les. Thuis gaf hij les in stenotypen. Als hij ziek was dan nam ik dat over, want ik had het natuurlijk binnen de kortste keren geleerd -want dat vond ik ook heel leuk- dan nam ik die lessen over. Dat was heel erg leuk. En die leerlingen, die vonden dat allemaal heel gewoon. Ze zijn ook allemaal geslaagd. Wat hij kon krijgen aan functies, dat nam hij. Het was allemaal heel erg armoedig.

I: #00:24:01-2# Dus er bleef weinig tijd over voor een echt actieve rol binnen het H.V.?

B: #00:24:07-0# Ze lazen veel allebei. Mijn moeder kwam ook in een bestuur terecht.

I: #00:24:18-7# In welke bestuur was dat? Van de gemeenschap of....?

B: #00:24:26-7# Nee, eh....ja hoe heette dat ook al weer? Het was een organisatie die kinderen naar tehuizen stuurde, waar kinderen werden opgenomen, bleekneusjes.

I: #00:24:38-8# Een speciale organisatie voor een zomerkamp?

B: #00:24:47-0# Nee, het was het hele jaar door. Kinderen die thuis eh....

I: #00:24:40-6# En ging dat via de Ark soms?

B: #00:24:44-8# Nee, het ging niet via de Ark. Het ging rechtstreeks. En in iedere plaats was wel een afdeling. En die dames....het was een beetje een chique club en mijn moeder was niet chique, die vond dat ook een heel eng. En eh....ik moet toch weten hoe dat heet.... Maar goed die hadden een aantal tehuizen in Bergen, in, in bij Arnhem eentje. En de bleekneusjes gingen daar naar toe. Mijn zusje had rachitis en

die moest zeewind hebben, en nou ja veel buiten, het buitenleven. En die is drie maanden, zes maanden, nou behoorlijk lang in ieder geval in Bergen geweest of Wijk aan Zee geloof ik zelfs. En daardoor kende mijn moeder die club, kenden wij die club.

I: #00:25:41-9# En zo is jouw moeder in het bestuur beland?

B: #00:25:53-3# Nee, via weer iemand die dacht: "We hebben iemand nodig"

I: #00:25:44-6# Was het een humanistische organisatie?

B: #00:25:54-6# Nee helemaal niet. Het had ook helemaal niets met godsdienst of zo te maken. Maar er moest gewoon een afdeling zijn, die zorgde dat er kindertjes via de scholen en via de GGD werden geplaatst.

I: #00:26:06-6# Mooi werk, mooi werk.

B: #00:26:09-7# Ja, mijn moeder vond het leuk. Dus ze deden....En er werd door mijn ouders wel gepraat over maatschappelijke dingen.

I: #00:26:09-1# Ja, zoals....?

B: #00:26:12-3# Ja, niet zo erg over politiek. Hoewel ik denk dat ze altijd PvdA gestemd hebben.

I: #00:26:22-9# Daarvoor waarschijnlijk SDAP of....?

B: #00:26:29-5# De PvdA is in 1946 opgericht. De SDAP was van voor de oorlog, ik was toen vier.

I: #00:26:36-5# Dus daar heb je geen enkele herinnering aan?

B: #00:26:36-5# Nee, nee

I: #00:26:36-5# Daar kan ik mij iets bij voorstellen. Maar ze lazen ook heel veel. Heb je enig idee....?

B: #00:26:50-5# Ze lazen wel, ja. Ze hadden niet veel geld voor boeken, natuurlijk.

I: #00:26:48-2# Ging dat via de openbare bibliotheek of....?

B: #00:26:49-9# Nou, wij waren wel lid van de bibliotheek, dus ik denk mijn ouders ook wel. Maar dat weet ik niet precies. Ik besef achteraf, dat ik heel veel niet weet. We hadden het nooit over dat soort dingen. Laatst vroeg iemand aan mij: "Zongen je ouders wel eens?" Zo van: "Lalala."

I: #00:26:57-4# Jaja.

B: #00:27:11-0# En niet in koren of zomaar gewoon. Maar dat weet ik helemaal niet, geen idee. Ik had een vriendinnetje op de lagere school, die ook samen met mij op de HJP actief was. En die speelde heel mooi viool, die was concertmeester bij het Twents jeugdorkest. Daar ging ik dus heel vaak mee. En we hadden een piano. Ik kreeg ook pianoles.

I: #00:27:39-9# Gewoon thuis pianoles. Dus ondanks -zeg maar- de armoede wel heel veel belangstelling voor cultuur, literatuur en maatschappelijk belangstelling? Je komt dus wel -als ik zo vrij mag zijn om het zo te vertalen- uit een nest waar veel culturele, maatschappelijke bewogenheid was. Ondanks het harde werken.

B: #00:27:50-0# Ja, ik besepte dat niet zo. Ja, maar eigenlijk wel.

I: #00:28:06-7# Dat zie je meestal pas later.

B: #00:28:10-7# De belangstelling heb ik wel meegekregen, denk ik. En mijn grootouders, de ouders van mijn moeder, hadden dat ook. En dat scheelt natuurlijk wel.

I: #00:28:16-8# Ja, dus het zat er echt al in.

B: #00:28:22-4# Ja, en daar was ook veel contact mee. Mijn moeder kwam uit een hele hechte familie. En mijn vader kwam niet uit een hechte familie en daar was niets mis mee, maar zij waren niet zo familieachtig. En die waren heel erg arm: mijn grootvader was schoorsteenbouwer. Maar de vader van mijn moeder was dus opgeklommen en die had een status bereikt. Hij las ontzettend veel.

I: #00:28:42-1# Weet je ook of hij humanistische geschriften las?

B: #00:28:49-5# Dat weet ik echt niet.

I: #00:29:27-2# Kunt u iets vertellen over de manier waarop u bent begonnen met de Humanistische Jeugd Beweging?

B: #00:29:27-2# Maar goed toen was er een mijnheer in de straat, die verderop woonde, die actief was in het Humanistisch Verbond en die had twee kinderen van mijn leeftijd ongeveer en die ik ook wel kende van de lagere school. En die is toen met mijn vader komen praten of we niet iets voor de humanistische jeugd moesten gaan doen. Mijn vader vond dat ook een goed idee. Toen hebben die kinderen van hem mij benaderd en toen zijn we met zijn drieën begonnen om er andere kinderen er bij te zoeken en toen hebben we de Humanistische Jeugd Beweging opgericht.

I: #00:29:26-1# Maar je vertelt zo van....het was iets heel simpels. Het gaat ook zo gemakkelijk?

B: #00:29:40-8# Ja, het was ook iets heel simpels. Je kende iedereen, het is natuurlijk in een kleinere plaats wat gemakkelijker, hè.

I: #00:29:54-9# Om wat mensen te vinden?

B: #00:29:59-5# Ja. Maar goed toen....dus dat hebben we opgericht. En wij hadden bijeenkomsten meestal bij ons thuis, want wij hadden een voorkamer, een nette kamer, dan konden de schuifdeuren dicht en dan vergaderden wij daar op zondagochtend. Wij nodigden mensen uit om te vertellen, onder andere over het Humanistische Verbond en het humanisme. En wie was de spreker? Mijn vader tot mijn grote verbazing.

I: #00:30:22-4# Jouw vader? Wat grappig. Waarom tot jouw verbazing?

B: #00:30:29-6# Ik wist het helemaal niet, dat zij lid van het Verbond waren.

I: #00:30:31-6# Dat wist je pas op dat moment? Hoe oud was je toen?

B: #00:30:43-6# Ja, ik was dertien.

I: #00:30:48-3# Dat speelt in de vroege jaren vijftig?

B: #00:30:53-4# Nee, dat was in '49. Kan ook in 1950 geweest zijn. Maar in ieder geval in de beginjaren. En daarna praatten we er wel veel over, want mijn vader en mijn moeder zaten allebei in het bestuur van het H.V. Hengelo.

I: #00:31:02-1# En, dat was van de gemeenschap daar?

B: #00:31:06-3# Ja.

I: #00:31:07-2# Wat waren hun bestuursfuncties? Kan je daar iets over vertellen?

B: #00:31:11-3# Weet ik niet, nee dat weet ik niet. Mijn vader zal wel secretaris geweest zijn of zo. Of niet, dat weet ik niet. Maar in ieder geval was hij geen voorzitter en mijn moeder ook niet. Ze waren allebei erg verlegen eigenlijk en ik denk dat ze dat nooit hebben gedurfd. En bovendien hadden ze daar niet genoeg tijd voor.

I: #00:31:32-3# Dat kan ik mij voorstellen als ik hoor wat zij allemaal deden. Heb je enig idee of jouw ouders bij de oprichtingsvergadering in '46 in Amsterdam zijn geweest?

B: #00:31:42-3# Dat weet ik niet. Maar ze zijn al wel vanaf de oprichting lid.

I: #00:31:40-7# Vanaf de oprichting al?

B: #00:31:49-0# Zeiden ze altijd, maar ik heb....ik was toen helemaal niet geïnteresseerd in die tijd. Daar heb ik nooit verder naar doorgevraagd. Zoveel dingen waarvan je achteraf denkt: "Wat jammer dat ik daar nooit naar gevraagd heb." Maar ja, ik was toen niet geïnteresseerd.

I: #00:31:58-2# Zo gaat dat, dat is eigenlijk een normale gang van zaken. Dus jouw

ouders waren vanaf de oprichting lid. Heb je enig idee hoe ze daar bij gekomen zijn? Zijn zij ook door de buurman aangesproken of, of....?

B: #00:32:28-2# De buurman zeker niet: de ene was heel erg christelijk en de ander was heel erg katholiek.

I: #00:32:22-3# Nee, dan zal het zeker niet.

B: #00:32:21-9# Nee, ik denk dat.... Nou ja, ze luisterden naar de radio. De radio stond heel vaak aan. Dat was zo'n kastje weet je wel, met twee knoppen.

I: #00:32:39-9# Ja, ik ken zo bakeliet....

B: #00:32:40-0# Ja, ja.

I: #00:32:40-0# Denk je dat ze ook sprekers hebben gehoord in die periode?

B: #00:32:40-8# Ja, dat was het punt: alle sprekers die kwamen op zondagmorgen, die logeerden bij ons.

I: #00:32:53-7# Weet je nog wie dat waren die sprekers?

B: #00:32:50-4# Ja, natuurlijk de hele reutemeteut: Jaap van Praag, Pols, Brandt Corstius, nou ja bedenk het maar.

I: #00:33:00-0# Garmt Stuiveling?

B: #00:33:04-7# Ja, allemaal.

I: #00:33:00-0# Allemaal?

B: #00:33:02-1# Ja, allemaal.

I: #00:33:06-2# Ongelofelijk.

B: #00:33:09-5# Hengelo was een actieve afdeling. Elke zondag was er dus een bijeenkomst en ja, ze kwamen.

I: #00:33:08-6# Fantastisch.

B: #00:33:09-0# Wij hadden een logeerkamer althans....

I: #00:33:14-0# Speciaal daarvoor?

B: #00:33:18-1# Nee, mijn grootouders kwamen heel vaak logeren. En mijn broertje sliep op de logeerkamer. Dus het was makkelijk als iemand kwam logeren, dan hoefde hij alleen maar even zijn bed op de slaapkamer van mijn ouders te zetten. Of bij ons: mijn zusje en ik hadden samen een klein kamertje. Dus dat was allemaal

makkelijk te regelen. Iedereen kon zo in het logeerbed.

I: #00:33:41-2# Ideaal. Maar heb je nog bijzondere herinneringen aan één of meerdere sprekers. Zijn er nog bepaalde lezingen of toespraken, die jou zijn bijgebleven?

B: #00:34:01-7# Van de inhoud weet ik echt niets meer van af. Ik ging als ik zondagochtend kon en dat was dus alleen als we met de HJB zelf niets hadden. Maar dat kwam ietsje later pas. Maar het was voor dus ook heel makkelijk om sprekers te vragen, want ik kende ze.

I: #00:34:09-4# Geweldig: dus vroeg je, nodigde je ook uit voor het HJB?

B: #00:34:21-6# Ja, maar wij nodigden ook pastoors, dominees, een boeddhist hebben we nog een keer gehad....

I: #00:34:28-6# Dat is bijzonder, zeker in die tijd.

B: #00:34:34-7# Een gereformeerde dominee, een vrijzinnige dominee. Wij wilden gewoon alles weten, omdat wij vonden dat we een goed oordeel moesten kunnen vormen. Ik weet niet of we er veel van hebben begrepen hebben allemaal. Ik denk dat we maar de helft begrepen hebben, misschien een deel van de kinderen misschien überhaupt niet. Maar we gingen ook heel veel....we trokken er op uit: dagtochten, kampeerweekends. Kamperen bij de boer was het altijd, op strozakken en zo.

I: #00:35:11-9# Ja, ja.

B: #00:35:15-0# En die eh.... Meestal ging ik na schooltijd naar Losser, naar Markelo om bij een boer te bespreken dat we daar gingen kamperen.

I: #00:35:12-5# Hoe oud was je toen? Nog steeds dertien, veertien?

B: #00:35:23-2# Nou ja, het heeft jaren geduurd natuurlijk.

I: #00:35:28-5# Hoe lang heeft het geduurd al met al?

B: #00:35:35-7# Tot ik naar Amsterdam ging.

I: #00:35:31-3# Dus tot je twintigste ongeveer?

B: #00:35:31-4# Eenentwintig was ik toen.

I: #00:35:36-7# Tot je eenentwintigste, dus dat is een lange periode. En onderwijs heeft het HJB een behoorlijke ontwikkeling doorgemaakt?

B: #00:35:38-5# Nou, wij kwamen er na een paar jaar achter, dat er ook een afdeling was in Hilversum. En toen zeiden wij: 'Nou dan moeten we natuurlijk samenwerken.'

Een aantal van ons is naar Hilversum gegaan. En eh....het bestuur denk ik, wij met zijn drieën deden eigenlijk alles....nou Truus, dat schoolvriendinnetje dat viool speelde, kwam er ook al gauw bij. Maar goed en toen hebben we een landelijke organisatie opgericht. En toen heeft het H.V. iemand afgevaardigd om het contact met ons te onderhouden. Die kwam er ook altijd bij.

I: #00:36:19-5# Toch een bijzondere prestatie eigenlijk zo'n landelijke organisatie?

B: #00:36:20-7# Wij vonden het eigenlijk heel gewoon. Als kind heb je eigenlijk niet zo gauw koud water vrees ergens voor.

I: #00:36:31-0# Dat klopt.

B: #00:36:34-5# Je denkt: 'We doen het gewoon.' Dus ja, we hebben een landelijke organisatie opgericht en zijn wij afdelingen gaan oprichten.

I: #00:36:41-3# En hoeveel afdelingen had het HJB in de periode dat jij er bij betrokken was?

B: #00:36:53-4# Nou eerst nul of één en later steeds meer.

I: #00:36:53-2# Weet je nog hoeveel ongeveer? Vijftig, zestig?

B: #00:37:07-8# Nee, zoveel was het niet. Toen ik er mee hield waren er tweehonderd leden.

I: #00:37:05-0# Nou, dat is toch wel heel wat.

B: #00:37:05-0# En hoeveel afdelingen waren dat? Ik denk....ja stuk of tien.... Ik weet het absoluut niet, maar dat is wel te vinden in de stukken die ik aan....

I: #00:37:20-8# De heer Brabers heb gegeven.

B: #00:37:29-5# Ja. En wij hadden een blad, dat maakten Truus en ik samen.

I: #00:37:26-0# Ik heb dat gezien, ja.

B: #00:37:26-0# Met hele primitieve middelen, het was een ontzettend werk.

I: #00:37:33-3# Stencilen?

B: #00:37:39-4# Nee, met speklappen. Heb je daar wel eens van gehoord?

I: #00:37:52-1# Jawel, ik weet wat het is.

B: #00:37:39-4# Nou geweldig: je bent de eerste die zegt van: 'Oh ja.' Iedereen zegt: 'Wat was dat dan. Nooit van gehoord.' Ook mensen die oud zijn, die wisten het niet. Maar we deden het met speklappen en dan konden we er enkele tientallen van

maken. Later hadden wij een stencilmachine, geen elektrische natuurlijk, maar dat was een stuk beter. We tikten wel alles. Ja, mijn vader had natuurlijk zes schrijfmachines.

I: #00:38:11-3# Vanwege zijn lessen.

B: #00:32:07-5# Wij deden het allemaal bij mij. We waren met zijn tweeën en we deden dat. Het was niet zo vreselijk veel werk. Zo dik was het tijdschrift niet.

I: #00:30:17-7# Ik heb die blaadjes gezien. Daar staan ook tekeningen in, heel leuk. Wie deed dat?

B: #00:38:40-2# Martin Stolk, dat was het vriendje van Truus. Een paar jaar geleden zijn ze alle twee overleden. Martin is ook beroemd geworden, die maakte mooie tekeningen en beelden. Er staan ook beelden van hem in Hengelo. Op straat en bij de gemeente en zo. En die tekende ook voor ons.

I: #00:39:11-0# En de teksten die maakten jullie gewoon met zijn tweeën of werd dat ook door anderen gedaan?

B: #00:39:18-5# Nee, hoor wij stuurden voortdurend briefjes rond van: 'Jongens schrijf toch eens wat.'

I: #00:39:19-4# En kwam er dan ook wat?

B: #00:39:19-2# Er kwam wel wat, maar het was natuurlijk ook wel vaak dat wij het moesten vullen. Dat je op het laatste moment dacht: 'Er moet toch iets.' Maar dat kan je zo nakijken.

I: #00:39:39-0# Ik heb die blaadjes inderdaad gezien.

B: #00:39:46-0# Maar aankondigingen van vergaderingen, van een nieuwe afdeling, van een kamp waar iedereen heen mocht. Nou ja, praktische dingen als het H.V. nieuws had dat wij interessant vonden.

I: #00:39:58-6# Hadden jullie vergaderingen samen met het H.V.?

B: #00:40:07-6# Nee, wij hadden geen vergaderingen met het H.V. Het hoofdbestuur, waar ik ook in zat, had elke maand een vergadering bij één van de hoofdbestuurders thuis. Dat was door het hele land heen. Dat was natuurlijk ook altijd bij Erik van Praag, zoon van Jaap van Praag, we logeerden bij Jaap van Praag, we logeerde bij, hun twee zoons waren lid van het HJB, bij Venneke Pols, haar vader....

I: #00:40:43-8# Grappig: dus op deze manier kwam je met al die kopstukken in contact?

B: #00:40:57-6# Maar die kende ik dus al, omdat ze bij ons gelogeed hadden. Maar

dat was heel leuk. Wij liften natuurlijk....want geen allen had geld....

I: #00:41:08-1# Dus jullie liften echt overal naar toe?

B: #00:41:14-0# Ik wel en de meeste anderen ook wel.

I: #00:41:14-7# Toen kon dat misschien nog veilig?

B: #00:41:18-7# Nou, ik weet het niet, later, veel later toen ik elke week naar mijn vader in het verpleeghuis ging in Hengelo heb ik ook altijd lifters meegenomen. En ik zat alleen in de auto en ik heb nooit problemen gehad. Ik denk als je er niet vatbaar voor bent....

I: #00:41:39-5# Dan gebeurt het misschien ook niet.

B: #00:41:46-4# En bij die vergadering was natuurlijk altijd onze contactpersoon van het H.V.

I: #00:41:44-3# En wie was dat?

B: #00:41:47-1# Nou, dat was eerst Daan D'Angremont, en later was het Hans de Gans en daarna was hetja.... hele aardige jongen, logeerden we ook weleens, in Doetinchem woonde hij en in Doesburg en ik ben zijn naam kwijt.... vergeten. Maar zo na een paar jaar kwam er weer een ander. En het waren hele leuke mensen allemaal.

I: #00:42:13-9# En wat voor een rol vervulden zij naar jullie toe?

B: #00:42:21-5# Nou ja, er bij zitten, kijken wat we deden. Ik denk dat het een soort veiligheidsklep was om te kijken dat we geen rare dingen gingen doen. Dat weet ik niet precies. Maar goed er gebeurde nooit iets. En het was so wie so over en weer nuttig, dat je van elkaar wist wat je deed. En dat kan door zo'n figuur natuurlijk heel makkelijk.

I: #00:16:41-2# Ja, hij was dus een soort trait d'union tussen die twee?

B: #00:42:44-9# Precies, ja, ja.

I: #00:42:49-3# En was het nou in hoofdzaak een gezelligheidsvereniging?

B: #00:43:02-0# Nee, het was doodserieus.

I: #00:43:00-9# Doodserieus, oké.

B: #00:43:01-1# Ja, humanisme en godsdienst dat vonden wij allemaal wel heel belangrijk. En daar wilden wij wel wat over weten. En daar wilden wij wel over praten en zo. En ook op onze kampen hadden wij altijd projecten. We hebben nog eens

gekampeerd in de polder.

I: #00:43:25-1# In de buurt van Lelystad? Zeewolde?

B: #00:43:31-7# In de Noordoost polder.

I: #00:43:37-9# Emmeloord?

B: #00:43:37-9# Emmeloord: dat was geloof ik de eerste gemeente die er was. Dus hebben we vragenlijsten gemaakt en onze kampeerders kregen allemaal een wijk toegewezen waar ze langs de huizen konden gaan en vragen konden stellen aan de bewoners.

I: #00:43:59-3# Dat is wel heel erg serieus.

B: #00:43:57-3# Ja, buitengewoon.

I: #00:44:40-5# Wat sprak je toen zo aan in het humanisme? Want je bent er zeer actief in geweest, heel jong al.

B: #00:44:12-1# Nou, vooral dat ik niet geloofde. En het wel een interessant onderwerp vond. En ik was eigenlijk....ik kwam daar min of meer bij toeval in terecht en ik vond alles leuk en interessant. Dus als er.... Achteraf denk ik als ik eerst met iets anders in aanraking was gekomen, was het daar waarschijnlijk gebeurd dat ik actief was geworden. Vind ik nog: iets wat je toevallig tegenkomt, kan interessant zijn.

I: #00:44:37-1# Als je kijkt naar de kernwaarden in het humanisme....

B: #00:44:52-4# Het humanisme was natuurlijk heel erg divers, hè.

I: #00:44:58-2# En dat is het nog. Maar je hebt natuurlijk een aantal beginselen, bepaalde uitgangspunten....

B: #00:45:06-8# Nou ja, de mens centraal natuurlijk. Maar daar kan je ook niet heel erg lang over praten. En verder weet je het niet.

I: #00:45:11-4# En dingen zoals mensenrechten hebben jullie het daar wel eens over gehad binnen het HJB?

B: #00:45:28-5# Niet echt heel uitvoerig. Dat kwam natuurlijk later toen ik bij het WBS ging werken. Dat ging eigenlijk naadloos over.

I: #00:45:31-7# Dat bedacht ik net: je bent natuurlijk heel actief geweest in het H.V. of beter gezegd: in het HJB.

In het humanisme spelen mensenrechten natuurlijk een hele belangrijke rol. En vervolgens in je werk voor Justitie kom je dan....

B: #00:45:45-4# Nee, ik heb eerst natuurlijk toch nog heel lang bij de Wiardi Beckman Stichting gewerkt. En toen ben ik ook lid geworden van de PvdA. Ben daar ook actief geworden, na een tijdje hoor, want ik dacht: "Misschien wil ik daar helemaal niet actief worden." Maar na een jaar vond ik toch wel, dat ik daar wel inpaste.

I: #00:46:05-1# Je gaf aan dat je werkte in de bibliotheek van de Wiardi Beckman Stichting. Ben je daar met mensenrechten in aanraking gekomen?

B: #00:46:26-6# Nou ja, wat ik bijvoorbeeld deed.... ik werd na korte tijd al hoofd bibliotheek. En eh.... wij zaten in hetzelfde gebouw als de PvdA en wij waren dus ook beschikbaar voor hand en span diensten. Ik kreeg een telefoontje van de voorzitter en die zei: "Ik moet over een week daar en daar spreken. En heb je ook materiaal voor mij?" Wij hadden een knipselarchief, een tijdschriftenarchief en we hadden heel veel boeken. Wij hadden ontzettend veel boeken. Het bestaat niet meer die bibliotheek, dat is heel jammer.

I: #00:46:52-0# Dat is inderdaad jammer.

B: #00:46:52-0# Ja, die is weggegaan toen ik ook wegging. Maar niet daarom hoor. Niet daarom.

I: #00:46:59-8# Oké.

B: #00:47:01-0# En dan haalde ik dus overal spullen tevoorschijn over die stad of over die streek. En dan gingen boeken en knipsels en zo met papiertjes er tussen naar de voorzitter toe. En dat maakte ik, dat was natuurlijk een hele goede leerschool.

I: #00:47:22-4# Ja, daar leer je ontzettend veel van, dat geloof ik meteen.

B: #00:47:23-8# En de Wiardi Beckman Stichting had toen werkgroepen en secties. Die secties waren permanent en de commissies waren tijdelijk. En wij hadden elke maand een conferentie ergens over. En daar ging ik ook altijd naar toe. Daar deed ik dus dingen: ik organiseerde het een beetje. Behalve de bibliotheek, deed ik dus ook wel gewoon wel organisatiewerk voor de WBS. En ja, daar steek je natuurlijk ook een erg veel van op. En daar leerde je natuurlijk ook heel erg veel mensen kennen. En eh....

I: #00:48:06-1# Welke mensen heb je daar leren kennen?

B: #00:48:14-6# Nou, Joop Den Uyl was toen voorzitter, Max van der Stoel en dat soort mensen allemaal. Iedereen die wat betekent heeft in de partij, die zat ergens in één of meer van die secties. Allemaal Kamerleden.

I: #00:48:35-4# En over welke periode spreken we dan?

B: #00:48:38-1# Van '57 tot '63. Dat was ontzettend leuk.

I: #00:48:44-3# Dat kan ik mij voorstellen, zeker met zoveel inspirerende mensen om je heen. Want sprak je echt met ze of was het meer opdrachten uitvoeren en eh....

B: #00:48:56-0# Het was een hele leuke club ook. Interessant. Ik was een meisje alleen en als er dus mensen in Amsterdam verbleven omdat ze een inleiding moesten houden dan vroegen ze vaak of ik mee ging eten. Dan zit je aan zo'n maaltijd met iemand waarvan je denkt: 'Nou, nou dat is wel wat.' Al doende steek je heel wat op.

I: #00:49:22-2# Dat geloof ik graag.

B: #00:49:22-5# Dat is heel erg leuk hoor. En toen ben ik ook actief geworden in de jeugd....eh....organisatie van de PvdA. Was toen nog Nieuwe Koers, die was toen net bezig met overgang naar de FJG heette die daarna. En daar ben ik dus ook heel actief geweest. Degene die dat deed -de landelijk secretaris toen- die deed ook die hele overstap eh...daar raakte ik mee bevriend, daar ben ik tot zijn dood mee bevriend geweest en zijn vrouw ook en zoon. Dus wij trokken het land door ook om afdelingen toe te spreken en dingen te regelen. En weet ik wat allemaal. Op alle mogelijke manieren kwam je in aanraking met allerlei....

I: #00:50:20-7# Allerlei....

B: #00:50:26-7# Dingen.

I: #00:50:22-8# En in hoeverre had je toen al het idee van: 'Ik ga op enig moment ook echt een politieke carrière in?' Of is dat pas veel later gekomen?

B: #00:50:38-2# Nou dat kwam inde jaren zestig. Ik was actief lid van de PvdA, dat is natuurlijk toch ook de politiek in. Want leden van alle partijen, die werken zich het schompes elke avond gratis en voor niks om die partij over eind te houden. De volksvertegenwoordigers zowel de lokale als de landelijke en de regionale dat was maar een klein groepje mensen, maar de grote bulk dat waren duizenden, tienduizenden mensen in het hele land. Dat is in alle politieke partijen zo. Die zijn helemaal geënt op de vrijwilligers die daar actief zijn. Dus de politiek in: ja, ik was een actief lid.

I: #00:51:29-4# En uiteindelijk heeft zich dat ontwikkeld naar provinciale staten of....?

B: #00:51:31-4# Ik was toen al.... ik ben in '63 getrouwd met iemand die ook al actief was in de FJG. En die is toen daar ook landelijk secretaris of....dat heette geloof ik anders. Maar goed, doet er niet toe en wij gingen met zijn tweeën het hele land door. Conferenties organiseren, samen met de partij of apart als FJG. Naar aanleiding daarvan.....toen hebben we een jaar in Delft gewoond, toen zijn we weer verhuisd naar Amsterdam. Toen zeiden ze daar: 'Willen jullie daar geen functie?' Het ging om raadsleden en om staatsleden. En mijn echtgenoot die wilde in de gemeenteraad, ik wilde ook in de gemeenteraad, maar hij werd het dus. Ik bedoel, dat was dus een uitgemaakte zaak: als hij dat wilde dan gebeurde dat. Ik ben in de Staten gegaan, dat

veel leuker bleek te zijn, overigens.

I: #00:52:53-2# Dat verbaast mij niet.

B: #00:52:56-1# En toen heeft hij na een paar jaar gezegd: "Ik wil nu in de Staten, want dat is veel leuker, dan moet jij er uit. Dan ga ik in de Staten"

I: #00:53:01-8# Oh?

B: #00:53:04-0# Zo was hij nu eenmaal.

I: #00:53:03-4# Dat heb je toch niet gedaan, hoop ik?

B: #00:53:09-4# Dat kon ook helemaal niet. Ik heb het niet gedaan. En hij was met vier jaar weg uit de gemeenteraad en ik heb twaalf jaar in de Staten gezeten. En ik vond het ontzettend leuk.

I: #00:13:13-0# Dat kan ik mij voorstellen. Als je dan zo actief bent in die Staten maakte je toen ook gebruik van je humanistische achtergrond?

B: #00:53:32-7# Zo bewust gaat dat niet. Je doet alles vanuit je....

I: #00:53:45-1# Je gevoel. Je verstand?

B: #00:53:38-3# Precies: je bent wie bent.

I: #00:53:44-7# Ik snap het: dat is gewoon iets wat je met je mee draagt.

B: #00:53:45-1# Ja, precies. Het is net als met mensen met een godsdienst. Die zeggen: "Ja ik doe dat als katholiek, maar ik ben daar niet steeds mee bezig."

I: #00:53:53-8# Nee, dat gaat gewoon bijna als automatisme.

B: #00:54:00-3# Dat is je uitgangspunt.

I: #00:54:00-3# Ja, dat is je basis.

B: #00:54:03-9# Dat is je basis waarop je leeft, je denkt, je oordeelt en werkt.

I: #00:54:07-2# Helder. Ik meende net te proeven, dat je een bijzondere belangstelling voor de Volksgezondheid had of hebt? Ook in verband met wat je vertelde over die verzekeringen en dergelijke?

B: #00:54:20-2# Van origine wilde ik dokter worden, dat is denk ik waardoor ik daar extra belangstelling voor had. Maar dat was één van mijn onderwerpen, het is min of meer het belangrijkste onderwerp geworden van mijn hele leven, mijn carrière. Veel Cultuur heb ik ook gedaan, later Justitie dus. Maar het kwam op mijn pad, ik vond het leuk en dat deed ik dus. Zo simpel is het eigenlijk. Het is helemaal niet zo

ingewikkeld.

I: #00:55:06-3# Want je bent op een gegeven moment gedeputeerde geworden?

B: #00:55:06-3# Nee, nee, nee.

I: #00:55:05-1# Oh, je bent vanuit Provinciale Staten via getrapte verkiezingen....?

B: #00:55:08-4# Ik heb altijd parttime functies gehad.

I: #00:55:14-1# En je hebt er altijd naast gewerkt?

B: #00:55:21-5# Nee, nee mijn echtgenoot vond.... De eerste paar jaar moest ik nog werken toen wij trouwden vanwege de alimentatie voor zijn ex-vrouw. En toen was dat over en toen zei hij: 'Nou vind ik dat je niet meer moet werken.' Dus ik werkte niet meer. Toen heb ik mij in het actiewezen gestort. Ik werd lid van allerlei actiegroepen. En van de Partij. En eh....dus ik heb eigenlijk veel harder gewerkt dan hij. En ik deed ontzettend veel, maar het was allemaal gratis. Het was allemaal liefde werk oud papier.

I: #00:55:58-1# Maar hoe voelde dat bij je dat je zo abrupt je carrière moest afbreken?

B: #00:55:58-5# Nou ik....nou zo'n carrière.... Nadat ik bij de WBS gestopt was.... Nee, ik werkte nog bij de WBS en toen zijn wij verh/ deels verhuisd naar Den Haag, omdat mijn echtgenoot een baan kreeg in Den Haag. Toen heb ik nog een paar jaar gewerkt bij het wetenschappelijk bureau van de NVSH. Die zochten iemand....die gingen een wetenschappelijk bureau oprichten en die zochten iemand die ze daarbij kon assisteren. En toen zei Jan Voogd, die adjunct directeur van de WBS was.... Kwamen ze praten van: 'Kan je ons een beetje op weg helpen?' En die zei: 'Neem Marianne maar mee, want die wil toch naar Den Haag.' En zo heb ik daar drie jaar gewerkt. En toen gingen we terug naar Amsterdam, omdat hij een baan had in Amsterdam. En hij vond dat ik helemaal niet meer moest werken en dat ik thuis alles moest doen. Toen heb ik mij in het actiewezen gestort en ja....dat huishouden dat eh.... Ik ben heel praktisch dus dat gaat allemaal goed.

I: #00:57:16-2# Dat gelooft u wel?

B: #00:57:11-7# Nee, dat ging heel goed, maar ik ben daar heel handig in. Ik vond er niks aan, dus besteedde ik er zo weinig mogelijk tijd aan. Al mijn tijd ging zitten in die organisaties, die de wereld moesten verbeteren, want daar ging het om.

I: #00:57:31-3# Ik denk dat het een goed moment is om even te pauzeren. Wij hebben pauze gehouden. We gaan verder met het interview. Je gaf net aan dat jouw carrière eigenlijk pas begin jaren '80, in '80 begonnen is.

B: #00:00:27-7# Nou ja, laat ik zeggen: het aspect betaalde arbeid.

I: #00:00:34-3# Het aspect betaalde arbeid.

B: #00:00:39-0# Daarvoor werkte ik mij ook uit de naad voor van alles en nog wat, maar ik kreeg er niet voor betaald. En toen ging ik scheiden in '80 en toen moest ik gaan verdienen. En toen heb ik heel langzamerhand functies gezocht waar iets werd betaald aan bestuurders. Want ik moest het zoeken in het bestuur, want dat was eigenlijk wat ik nog kon. Het vak dat ik gehad had: boekhandel en bibliotheek en weet ik wat allemaal, dat was allemaal zo lang geleden daar zou ik nieuwe studies voor moeten hebben....Maar ik had geen geld: ik heb de eerste paar jaar als kraakwachter gewoond.

I: #00:01:12-4# Je hebt als kraakwachter gewoond? Hier in Amsterdam?

B: #00:01:18-9# Ja, hier in Amsterdam.

I: #00:01:19-2# Je meent het?! Waar? Hier in de buurt?

B: #00:01:20-1# Nee, in Oud-Zuid, Concertgebouw buurt.

I: #00:01:28-9# Ach, ja.

B: #00:01:31-3# Onze makelaar met wie wij....dat was ook de familiemakelaar van mijn schoonfamilie. Daar waren wij veel mee op stap geweest om huizen te vinden in Hilversum en later weer in Amsterdam. Die had dus wel huizen die leeg stonden, waar iemand in moest totdat het verkocht was.

I: #00:01:57-4# Hoe lang heb je dat gedaan?

B: #00:02:01-1# Twee jaar.

I: #00:01:55-8# Na die twee jaar had je je carrière zover op orde, dat je toch weer wat kon huren?

B: #00:02:06-4# Mijn echtgenoot was getrouwd met iemand waar hij zich moest inkopen in het huis. Dus toen moest hij.... Hij had geld geblokkeerd. Dus de opbrengst van het huis in Hilversum had ik niet. Maar hij trouwde toen met iemand waarbij hij zich moest inkopen in het huis, waarbij hij evenveel geld moest vrij geven aan mij. Dat was een tijd van hele hoge rente: 14% of 15%.

I: #00:02:35-5# Ja, die periode is inderdaad geweest.

B: #00:02:33-6# En toen heb ik met dat geld....en de huizenprijzen waren ontzettend laag. En een neef van mijn echtgenoot, die woonde hier op de Brouwersgracht of die had een heel huis en dat wilde hij verkopen want hij ging in het buitenland wonen. Het huis was gedeeltelijk verhuurd en hij woonde daar ook. En dat huis dat werd maar niet verkocht. En dat kon ik toen kopen met een paar mensen, die toen borg van mij wilden staan. Dat huis was absurd goedkoop: een heel huis van vier verdiepingen. Een dubbel huis van vier verdiepingen dat verhuurd was tegen een

veel te lage huur, overigens. Dus daar heb ik niet veel....daar heb ik niks aan verdiend. Maar in ieder geval kon ik daardoor wonen. En daar ben ik dus in 1982 gaan wonen, op de zolderverdieping.

I: #00:03:35-2# Op zolderverdieping: de rest was verhuurd?

B: #00:03:46-1# Op de zolderverdieping, de rest was verhuurd. Ik heb het huis met de huurders er in gekocht.

I: #00:03:44-8# Op dat moment was je toen al actief in de Eerste Kamer of zat je toen nog in Provinciale Staten?

B: #00:03:51-2# Nee, ik zat toen nog in Provinciale Staten.

I: #00:03:50-8# En wanneer ben je naar de Eerste Kamer gegaan?

B: #00:03:50-9# Ik ben in '82 gestopt in de Staten en ik ben in '83 naar de Eerste Kamer gegaan.

I: #00:04:00-2# 1983, oké.

B: #00:04:06-4# Tot '95.

I: #00:04:02-9# Tot '95.

B: #00:04:06-3# Ook twaalf jaar dus. Twaalf jaar heb ik in de Staten gezeten en twaalf jaar in de Eerste Kamer. En onze partij heeft ook een beetje als uitgangspunt dat mensen niet langer dan twaalf jaar in een vertegenwoordigende functie zitten.

I: #00:04:26-1# Je hebt natuurlijk in een periode in de Eerste Kamer gezeten dat er veel gebeurde, ook in de partij?

B: #00:04:43-3# Ja, maar het meeste gebeurde daarna eigenlijk.

I: #00:04:31-1# Den Uyl was er toen al niet meer, geloof ik, hè?

B: #00:04:39-7# Jawel, hij....toen ik wegging bij de WBS ging hij ook weg. Nee....daarvoor, een jaar voordat ik wegging ging hij bij de WBS weg. Hij was toen wel wethouder van Amsterdam, hij is naar de Tweede Kamer gegaan, is later Minister geworden en hij is toen uiteindelijk Minister-President geworden. Ik heb niet in de Eerste Kamer gezeten op het moment dat hij Minister-President was.

I: #00:05:19-8# Ik meen dat het toen al niet meer aan de orde was, in 1983.

B: #00:05:10-5# Nee, dat wasnou ja het was wel aan de orde, maar hij werd het niet.

I: #00:05:25-7# Dat is een mooi partij politiek antwoord.

B: #00:05:31-5# Nee, helaas niet, maar goed.

I: #00:05:36-5# Wat heeft jou nu het meest geïnteresseerd? Het meest vastgehouden in die Eerste Kamer?

B: #00:05:48-7# Oh, ik vond het zo leuk om te wroeten in die wetten. Kijk, de Provincie Staten waren veel praktischer, veel meer praktijkwerk ook. Als je een voorstel kreeg van GS dan ging je kijken. Dan ging je met mensen praten, over de gevolgen praten. En daarna die Eerste Kamer, die toch veel meer de theoretische achtergrond behandelde, dat vond ik een ontzettend goed vervolg van mijn Statenlidmaatschap. Dus ik dook in die wetten en probeerde uit te vinden of het kon of het niet met elkaar in strijd was. En hoe je....nou ja wij kregen de wetsontwerpen, die door de Tweede Kamer aangenomen waren, kregen we kant-en-klaar, daar mochten wij niets meer aan veranderen. Maar op de één of andere manier lukte dat nog wel. En wij hadden ook veel contact met onze collega's aan de 'overkant' zoals dat heette. En ik was contactpersoon met de leden van de Tweede Kamer. Dus ik had veel contact met Tweede Kamerleden. En dat was leuk: als een wetsontwerp daar begon, dat je van begin af aan kon zien van....

I: #00:07:01-0# Wat is de bedoeling. Wat zijn de beraadslagingen geweest.

B: #00:07:14-3# Ook: hoe overleggen ze. Wat zijn hun standpunten geweest. Dus als ik een wetsontwerp kreeg wat ik zou gaan behandelen, dan was ik al aardig op de hoogte.

I: #00:07:20-9# Ja, ja daardoor kreeg je een bepaalde voorsprong?

B: #00:07:31-4# Nou, voorsprong....nee.

I: #00:07:35-7# Nou ja, een voorsprong omdat je het proces volgde, kon je het daardoor makkelijker zien?

B: #00:07:40-6# Ja, natuurlijk.

I: #00:07:34-0# En was je in die jaren ook zelf actief binnen het H.V.? Of was je toen nog lid?

B: #00:07:42-5# Nee, allang niet meer.

I: #00:07:47-0# Allang niet meer. Wanneer ben je er uitgestapt?

B: #00:07:56-7# Ik ben....Want ik ben toen ik naar Amsterdam ging ben ik nog even lid geweest van de HJB. Op je tweeëntwintigste moest je daaruit. En toen ben ik nog even....ben ik lid geworden bij de HJG. Dat was de logische opvolger voor mensen die voorbij de topleeftijd waren van de HJB. En daar vond ik eigenlijk niks aan. Ik vond het helemaal geen inspirerende club of zo. En toen ben ik dus actief in de PvdA geworden. Langzamerhand verplaatste mijn aandacht zich steeds meer daarna toe.

I: #00:06:14-7# Dat nam de overhand?

B: #00:08:23-3# Ja.

I: #00:08:24-6# Ben je eigenlijk überhaupt ooit lid van het H.V. geweest?

B: #00:08:37-3# Ja, ik werd toen ik achttien was lid of ik was eenentwintig. Op het moment dat het kon werd ik lid.

I: #00:10:08-0# En dat heb je volgehouden tot aan je HJG tijd?

B: #00:08:49-5# Het stond er eigenlijk los van, het stond los natuurlijk. Wanneer dat was weet ik absoluut niet meer. Ze waren heel erg bezig met een standpunt over iets, waarvan ik vond dat het politiek was. Dus toen heb ik geschreven van: 'Daarvoor ben ik lid van een politieke partij. Ik vind niet dat het H.V. zich met politiek moet bemoeien.' Nou is het natuurlijk toch een moeilijke scheidslijn, want het is allemaal maatschappelijke toepasbaarheid, maar ik vond dat niet juist. Dus toen heb ik geschreven dat ik daar....

I: #00:09:25-8# Om die reden geen lid meer wilde zijn.

B: #00:09:30-3# Ik vond dat eh....want toen ik kreeg een standaardbrief terug met: 'Wat jammer dat u het niet met ons eens bent.' Dat was heel stom, want ik had juist geschreven dat ik qua standpunt heel erg met ze eens was, maar dat ik niet vond dat zij dat standpunt moesten innemen omdat mensen met een ander standpunt op dat onderwerp ook lid van het H.V. moesten zijn, omdat het over iets heel anders ging eigenlijk. Over een andere sector. Dat je je niet moet beperken tot een politiek bepaalde groep, want daar kwam het op neer. En dat ik wel daarmee eens was toevallig, dat was leuk. Maar dat ik toch vond dat het niet moest.

I: #00:10:05-2# Omdat het H.V. gewoon meer open moet zijn voor andere stromingen?

B: #00:10:11-7# Het gaat gewoon over een ander onderwerp.

I: #00:10:18-1# Weet je nog over welk politiek onderwerp het H.V. zo'n duidelijk standpunt innam?

B: #00:10:25-8# Dat weet ik niet meer.

I: #00:10:16-4# En hoe oud was je toen?

B: #00:10:20-1# God mag het weten, ik weet het niet meer.

I: #00:10:26-5# Zat je toen al in de Eerste Kamer?

B: #00:10:24-9# Nee, nee.

I: #00:10:25-0# Nog niet?

B: #00:10:24-9# Nee, nog lang niet. Ik kwam in '57 in Amsterdam en ik ging in '85 naar de Eerste Kamer. Dus daar is een lange periode....

I: #00:10:25-0# Daar zit heel veel tijd tussen inderdaad.

B: #00:10:45-3# En ergens in die periode heb ik bedankt, want ik ben later weer lid geworden.

I: #00:10:50-2# Waarom was dat?

B: #00:10:53-4# Daar heb ik ook weer een reden voor. Ik was lid van de Omroepraad en het H.V. had gevraagd om meer zendtijd. Wij gaven ook de zendtijd. Wij moesten beslissingen nemen over hoeveel zendtijd allerlei stromingen mochten hebben. Zij wilden meer zendtijd hebben, want zij zijn er voor alle mensen die niet gelovig zijn. Want in het leger, en in ziekenhuizen werden mensen van het H.V. aangesteld voor de buitenkerkelijken, dat is de helft van de bevolking zo ongeveer. Maar een groot deel van de Omroepraad vond dat niet, die zeiden: 'Er zijn maar heel weinig leden van het H.V. en dus krijgen ze ook maar heel weinig zendtijd.' En zei ik: 'Dat is niet terecht, want daar moet je niet aan afmeten. Je moet het afmeten aan het aantal ongelovigen.' Een aantal mensen was het met mij eens in de Omroepraad. Dus dat hebben we niet gehaald. Maar toen ben ik weer lid geworden en ik heb het H.V. het verhaal geschreven. En heb ik gezegd: 'Het doet er dus wel toe of jullie veel leden hebben. En dus vind ik dat ik mij weer als lid moet melden, omdat ik het onterecht vind dat het Verbond op die manier beoordeeld wordt. Dus dan moeten we toch maar zorgen voor zoveel mogelijk leden.' Daar heb ik nooit een reactie op gekregen.

I: #00:12:46-1# Dus helemaal niets vanuit het H.V.?

B: #00:12:46-2# Helemaal niets vanuit het H.V. Dus na die eerste correspondentie over dat politieke standpunt heb ik ook nooit meer niets gehoord.

I: #00:12:58-8# Geen antwoord, helemaal niets?

B: #00:13:02-7# Dus op mijn lidmaatschap het opnieuw worden van lid daar heb ik niks op gehoord. En toen was er later weer iets waarvan ik weer vond dat ze de fout ingingen. En toen heb ik weer bedankt met een brief, een lange brief telkens weer. En daar heb ik toen een standaardbriefje op gekregen van: "Wat jammer en zo." Nou ja.

I: #00:13:21-9# En dat was het? Die tweede keer kan je je nog herinneren wanneer dat was ongeveer?

B: #00:13:31-7# Nee, dat weet ik echt niet. Dus mijn ervaringen met het Verbond waren niet om te zeggen van: "Wat een leuke club daar wil ik bij horen."

I: #00:13:37-5# Want dat is een duidelijk kritiekpunt: dat ze te weinig communiceren met hun achterban?

B: #00:13:51-2# Ja, en mensen die de moeite nemen om zo uitvoerig te laten weten waarom ze dit of dat wel of niet doen, dan zou je verwachten.... Want als ze mij niet antwoorden, dan antwoorden ze andere mensen ook niet. En eh dus, dus ik....en een standaardbrief terug sturen die bovendien als een tang op varken sloeg: "Wat jammer dat u het niet met ons eens bent." Terwijl ik geschreven had dat ik het wel met ze eens was. Dat is toch gênant?

I: #00:14:14-2# Ja, dat is raar.

B: #00:14:08-0# Maar goed, dus ik heb mijn best gedaan wat het H.V. betreft, maar het niet is niet....niet op....

I: #00:14:22-8# Het is geen levenslange liefde geworden?

B: #00:14:22-8# Het is niet op warme gevoelens uitgelopen. En ik ben het nu nog steeds niet. Ik ben twee keer lid geworden en nu denk ik: "Het zal wel." Maar ik heb wel heel veel vrienden en kennissen die actief lid van het Verbond zijn.

I: #00:14:39-7# En als je nu kijkt naar het Verbond wat vindt je daar nu van?

B: #00:14:47-3# Ik weet er nu heel weinig van. Ik volg het niet.

I: #00:14:43-5# Helemaal niet meer?

B: #00:14:46-2# Nee, ik heb niet het gevoel dat ze een rol van belang spelen. Ze timmeren niet erg aan de weg. Maar misschien moet dat ook niet. Ik vond wel leuk om te merken wie er actief in waren. Nieuwe voorzitter, ik kende ze bijna allemaal wel. Maar ik heb er met niemand verder ook nog contact over gehad, daar had ik geen enkele behoefte aan eigenlijk. Maar ik hoorde wel eens wat van vrienden en kennissen, één van mijn beste vriendinnen. De zus van Jaap Van Praag was één van mijn beste vriendinnen. Daar hoorde ik wel het nodige van. En ja van een Tweede Kamerlid, die ik kende uit de partij overigens en dat was weer een hele goede vriendin van Esther. Zo kom je het wel weer tegen. Maar ik heb er nooit meer iets mee gedaan.

I: #00:15:43-1# Normaal gesproken stellen wij altijd de vraag of je nog humanistische waarden op je kinderen hebt overgebracht.

B: #00:16:00-1# Dat kan dus niet.

I: #00:16:06-1# Dat is niet aan de orde. Ondanks het feit dat je geen lid bent, hoor ik veel humanistische dingen.

B: #00:16:10-4# Ik ben natuurlijk wel een humanist.

I: #00:16:12-3# Eigenlijk wel in hart en nieren.

B: #00:16:16-7# Ik ben meer een agnost denk ik, maar goed dat kan wel samengaan met het humanisme. Want wat is het humanisme? Daar wordt ook heel verschillend over gedacht door alle aanhangers. Dus ja, volgens mij past iedereen daarin die niet een mijnheer op een wolkje daar boven heeft zitten. Dus ja, het H.V. is niet een duidelijke enige woordvoerder van alle mensen die op een bepaalde manier over dingen denken. Want mensen die zich humanist voelen, die denken volgens mij op hele verschillende manieren over wat er wel is en wat er niet is en over wat ze wel of niet geloven. Of hoe ze over dingen nadenken. Dus ja: "Wat moet je daar dan mee?"

I: #00:17:10-6# Je vindt het te algemeen om daarmee....

B: #00:17:22-1# Ja, het is niet iets waarmee je concreet mee aan de bak kunt komen.

I: #00:17:21-5# Maar misschien toch wel vanuit een bepaalde levenshouding?

B: #00:17:16-5# Jawel, natuurlijk maar dat hoeft je niet te benoemen.

I: #00:17:26-5# Nee, dat hoeft je niet te benoemen. Maar als ik kijk naar jouw leven, zoals je mij dat verteld van: "Ik heb heel erg veel actiewerk, veel vrijwilligerswerk gedaan."

B: #00:17:35-8# Nee, ik pas er wel in.

I: #00:17:35-8# Dus je hebt wel behoorlijk wat van die waarden ook nageleefd?

B: #00:17:42-7# Natuurlijk, dat straal ik wel uit bij alles wat ik doe. Zoals iedereen uitstraalt wat zijn achtergrond is. Tuurlijk, maar dat hoeft je niet voortdurend niet een etiketje te geven.

I: #00:18:01-1# Nee.

B: #00:18:02-3# Die zondag bijeenkomsten vind ik een beetje zot. Ik snap wel dat je dat niet op een andere dag kunt doen, maar ik vond het echt een kerkje. Dus ja dat soort dingen, dat hoeft ik niet. Ik slaap liever uit.

I: #00:18:13-1# Behalve dat die man op de wolk er niet is, natuurlijk. Maar voor de rest lijkt het er natuurlijk wel op.

B: #00:18:22-7# Misschien is 'ie er wel, maar dat weet ik dus niet.

I: #00:18:19-9# Ja, dat weet niemand. Maar als je nu terug kijkt naar je leven, naar wat ik noem de humanistische waarden of sociaal democratische waarden, waar ligt je dan je grootste footprint als ik dat zo mag noemen?

B: #00:18:06-1# Denk niet, dat je dat scheiden kunt. Je bent een persoon met allerlei

ideeën en gedachten en uitgangspunten. Of je die dan moet toeschreven aan het humanisme of aan de sociale democratie, ja dat weet ik niet. Ik vind dat moeilijk om dat....ik kan daar geen scheidingsmuurtjes om heen zetten.

I: #00:19:27-1# Dat heb je verinnerlijkt, dat is wie je bent.

B: #00:19:30-4# Ja, dat is wie je bent. Precies en dat deeltje van mij dat misschien wel ooit is aangezet door het H.V., welke deeltje door de PvdA, ik denk dat je dat helemaal niet kunt scheiden.

I: #00:19:44-9# En als ik het dan anders formuleer: wat zie je dan als je grootste wapenfeit?

B: #00:20:00-3# Ik zou het niet weten. Ja, wat beschouw je als wapenfeit? Een gebeurtenis, een.....

I: #00:19:59-3# Een gebeurtenis, een bepaalde prestatie bijvoorbeeld in de Eerste Kamer, iets wat je bereikt hebt.

B: #00:20:05-0# Ja, ik heb een keer toen ik in de Staten zat gezorgd dat er ergens een stoplicht kwam. Maar is dat dan een wapenfeit? Ik probeer mijn best te doen en ik probeer eruit te halen wat er inzit in het leven. Godzijdank ben ik begiftigd met een groot optimisme en dat helpt om het leven ook leuk te vinden.

I: #00:20:42-4# Ja, dat denk ik zeker. Ik denk dat dit een hele mooie afronding is. Ik wil vragen: heb je nog dingen die je nog wil zeggen? Zijn er nog dingen die nog onbesproken gebleven die je nog onder de aandacht wil brengen?

B: #00:21:11-0# Er is natuurlijk heel veel onbesproken gebleven, maar dat kan binnen het tijdsbestek ook niet anders.

I: #00:21:42-6# Hartelijk voor het warme welkom en voor het mooie interview.

B: #00:21:51-5# Ik vond het leuk om met jou te praten.

I: #00:21:51-5# Dankjewel.

